

**Валентина Мелаш,
Анастасія Варениченко**

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

МОРАЛЬНИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Розглядається моральний аспект в сучасному екологічному вихованні майбутніх педагогів. Надано поняття ноосферогенезу, проаналізовані значення еколого-орієнтованих цінностей, емоцій та почуттів в екологічному вихованні.

Ключові слова: сучасне екологічне виховання, еколого-орієнтовані цінності, емоції та почуття.

Проблема гармонійного розвитку людства як частини біосфери в природному середовищі має давню історію. Зі стародавніх часів філософи однією з головних проблем розглядали місце людства в природі.[5]

Головна умова існування людини – її екологічна безпека. Витоки якої слід шукати у гармонізації життєдіяльності суспільства в природному доквіллі. Наявність екологічної кризи – це факт, який визнаний усіма провідними державами світу. Результатом цього є усвідомлення народження нової філософії життя – ноосферогенезу, яка утверджує необхідність розумного співіснування людини, суспільства і природи та активізує потребу людей враховувати об'єктивні закони космічної Гармонії – єдності фізичного (біологічного) і духовного життя.

Майбутній фахівець освіти XXI століття має стати людиною з новою екологічною філософією, з високим рівнем екологічних цінностей.[4] Почати процес становлення нової особистості слід з формування еколого-орієнтованих цінностей як необхідної детермінанти коеволюційного проекту людства, здатного організувати сталий розвиток у системі «людина – навколишнє середовище». Відповідно, мета сучасної еколого-орієнтованої підготовки майбутніх педагогів, в такому контексті, полягає у формуванні в них екологічних цінностей, які б не порушували екологічний баланс у природі та сприяли втіленню у професійну діяльність екологічного імперативу.

Світоглядні й методологічні засади[1] концепції коеволюції, на основі людиновимірності, можна визнати домінуючими у становленні екоцілісної особистості майбутнього вчителя.

При створенні професіограми в контексті людиновимірності майбутнього вчителя, необхідно враховуватискладники системи екологічних цінностей: загальнолюдські екологічні цінності (ціннування життя в усіх його проявах, природа та гармонія з нею, ставлення до Землі як до унікальної екосистеми); еколого-етичні (турбота про фауну та флору, самоусвідомлення і переживання своєї єдності з природою, економне ставлення до природних ресурсів і національних багатств та формування такого ставлення в учнів; обмеження власних споживацьких потреб і контроль за своєю практичною поведінкою та поведінкою учнів у доквіллі); еколого-гуманістичні цінності (здоров'язбереження людини в умовах погіршення стану навколишнього середовища, людини як творця за законами природи, людини як невід'ємної частини природи); еколого-естетичні цінності (краса природи як цінність та необхідна умова життєдіяльності людини);соціопродуктивнаеколого-орієнтована діяльність як цінність (оволодіння знаннями про основні екосистеми Землі та надання цих знань школярам; участь у природоохоронній діяльності та залучення до неї школярів; готовність виконувати ігрову, трудову, дослідницьку, природоохоронну, краєзнавчу, дозвільну, творчу й оздоровчу еколого-орієнтовану діяльність); особистісно-екологічні цінності (милосердність, духовна та фізична єдність з природою)[3, с. 143].

Не менш значущими для розвитку екологічної свідомості й самосвідомості особистості майбутнього педагога є цінності-цілі ідеального образу «Я» як екологічно-культурної людини. Йдеться про виховання і самовиховання трьох вищих, у духовному плані, почуттів: приналежності до великого світу природи, любові до неї та особистої відповідальності за збереження її цінностей.

Почуття приналежності до природи виникає у особистості в результаті наявності у неї досвіду переживань цілої гами почуттів більш локального плану: страху за власне майбутнє і майбутнє своєї сім'ї в умовах наближення глобальної екологічної катастрофи; гніву на людей, які своїми діями або бездіяльністю погіршують екологічну ситуацію в регіоні й країні, і на себе як недостатньо активного захисника природи; здивування від потенціалу і величі природи, усвідомлення місця і ролі людини в ній – людини-руйнівника і людини-творця; радості від власного успіху в природоохоронній діяльності, власної гідності як людини, яка переможно сама формує конкретні елементи екологічної культури [2, с. 356].

Велике почуття любові до природи відповідає за розвиток екофільного мислення і також має свої складові-індикатори, інші почуття, з яких воно «складається», і які грають роль показників його істинності. Це такі основні почуття, як усвідомленість вибору природи в якості об'єкта любові; осмисленість головної мети свого існування у природному світі, ступеня правдивості висновку: «Джерело діяльної любові до природи – Я»; усвідомленість власного прямого зв'язку з природою, справедливості ідеї братського милосердя у відношенні до її представників: тварин, рослин; причетність до народження як особистісної цінності формули: істинна любов до природи виражається практичними справами, ніж словами; радість від спілкування з природою; задоволеність від будь-якої природоохоронної справи; насолода можливістю служити природі; захоплення красою природи, її всесильністю і мудрістю; співчуття до представників тваринного і рослинного світу, над якими постала загроза вимирання, або просто до окремих голодних і хворих тварин, рослин, що в'януть; творче натхнення від спілкування з предметом любові – природою та ін.

Почуття відповідальності за збереження цінностей природи, з одного боку – результат розвитку потрібнісно-мотиваційної, когнітивної сфер особистості майбутнього фахівця в екологічному аспекті, а з другого – похідна від розвитку в цьому ж аспекті сфери духовно-моральної, адже відповідальність – одна з вольових якостей особистості. У поняття «почуття відповідальності» злилися воєдино дві функції цього поняття: ціннісно-орієнтаційна і діяльнісно-регуляційна.

Емоції особистості, які пов'язані з усвідомленням моральної, когнітивної та мотиваційної сторін взаємин з системою цінностей екологічної науки і практичного спілкування з природою, виконують функцію детермінанти спрямованості еколого-пізнавальних і природоохоронних дій. Вони виступають у ролі фази виникнення і дозрівання відповідних почуттів, безпосередніх переживань, значущих для формування гуманного ставлення до природи. Еколого-орієнтовані почуття – це саме ставлення до неї. Домінуюча функція вольових якостей – безпосередній вплив людини на довкілля. Воля обґрунтовано розуміється фахівцями як сама дія, особлива психічна функція регуляції нею своєї поведінки, відповідно до найбільш значущих мотивів. Іншими словами, поняття «почуття» і «відповідальність» слушно значаться в категоріальному апараті характеристики еколого-орієнтованої особистості і є людиновимірним маркером сучасного екологічного виховання.

Таким чином, можна визначити, що сучасне екологічне виховання майбутніх педагогів має ґрунтуватись на еколого-орієнтованих цінностях та на почуттях приналежності до великого світу природи, любові до неї та особистої відповідальності за збереження її цінностей. Такий людиновимірний аспект в екологічному вихованні дає надію на гармонізацію в системі людина – природа і визначається головною умовою виживання людини в сучасних реаліях.

Література

- 1) Андрюкайтене Р. До формування світоглядних орієнтирів сучасної людини / Р. Андрюкайтене, Р. Олексенко // Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю до 95-річчя Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького "Дискурс в умовах мінливості соціокультурного простору".- 2018. – С. 8-10.
- 2) Кучерявий О.Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти: навчальний посібник / Олександр Кучерявий. – К. : Слово, 2014. – 440 с.
- 3) Молодиченко В.В. Модернізація цінностей в українському суспільстві засобами освіти: (філософський аналіз) : [монографія] / В.В. Молодиченко. – К. : Знання України, 2010. – 383 с.
- 4) Молодиченко В. Ціннісний контекст духовного світу сучасної студентської молоді / В.В. Молодиченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. – К., 2009. – Вип. 80. – С. 207–217.
- 5) Олексенко Р. І. Філософія сталого розвитку в епоху глобалізації / Р. І. Олексенко // Гілея: науковий вісник - 2015. – Вип. 100. - С. 175-179.